

Tisdagen den 20 februari

Kl. 16.00

Förhandlingarna leddes av herr förste vice talmannen.

§ 1 Justerades protokollet för den 9 innevarande månad.

§ 2 Föredrogs och hänvisades Kungl. Maj:ts propositioner
nr 13 till civilutskottet,
nr 14 till lagutskottet och
nr 26 till näringsutskottet.

§ 3 Föredrogs, men bordlades åter konstitutionsutskottets betänkande nr 5, justitieutskottets betänkanden nr 1–3, socialförsäkringsutskottets betänkande nr 3, kulturutskottets betänkanden nr 4 och 5, näringsutskottets betänkanden nr 3–5 samt inrikesutskottets betänkande nr 1.

§ 4 Föredrogs och bifölls interpellationsframställningen nr 42.

§ 5 Interpellation nr 43 ang. de norska olje- och gasfyndigheternas betydelse för Sverige

Ordet lämnades på begäran till

Herr ÅSLING (c), som yttrade:

Herr talman! Olja kan nu beräknas svara för 75–80 procent av Sveriges totala energibehov. Vårt lands förbrukning av olja under 1972 beräknas ha uppgått till ca 31 miljoner kubikmeter. Normalt kommer två tredjedelar av oljeimporten från Mellersta Östern, medan resten kommer från östblocket, "Karibien" och Afrika. Förbrukningen beräknas 1980 vara minst 50 miljoner ton och oljans procentuella andel i energialstringen ca 70 procent.

Speciellt under de senaste månaderna har en ökad konkurrens från USA kunnat förmärkas om den råolja som tidigare betraktats som reserverad för europeiska köpare. USA har också i ökad omfattning uppträtt som aktiv köpare av raffinerad olja från europeiska raffinaderier. Anledning härtill är att den stora energikonsumtionen i USA nu i ökad omfattning måste täckas genom import av utländsk olja. Man räknar med att 35 procent av USA:s oljebestånd kommer att importeras nästa år och att man mycket snart når siffran 50 procent.

Importen till USA kommer huvudsakligen att ske från Mellersta Östern. Japanerna riktar även sina blickar mot Mellersta Östern och Afrika för att täcka sitt snabbt stigande oljebestånd, som givetvis hänger samman med den snabba industriella utvecklingen i Japan. Konkurrensen om oljan från de hittills etablerade och kända fyndigheterna kommer således att snabbt öka.

Världsförbrukningen är nu över 2,5 miljarder ton och beräknas öka med ca 10 procent per år. Världskonsumtionen av olja kommer under 1970-talet att bli lika stor som den totala förbrukningen under de hundra år oljan varit känd och använd som energikälla.

Under senare år har fyndigheter i Nordsjön, prospekterade av företag med holländska, engelska, norska och danska intressen, kommit att tillmätas stort intresse. Dessa fyndigheter omfattar såväl naturgas som råolja. Fyndigheterna uppskattas för närvarande till storleksordningen ca 1 700 miljarder kubikmeter naturgas samt 1 400 miljoner ton olja. Exploateringen av dessa fyndigheter pågår nu, och nyligen har ett företag, Philips, gjort nya fynd inom det s. k. Ekofiskfältet, som är den hittills största fyndigheten och som till större delen ligger inom norskt område. Fynd av både olja och gas har vidare gjorts i Frigfältet, som ligger helt inom det norska området och där Norsk Hydro är delägare. Det beräknas att de norska fyndigheterna kommer att ge 30 miljoner ton olja och 20 miljarder kubikmeter naturgas per år, vilket är mer än tre gånger Norges energiförbrukning.

De stora gasfyndigheterna har medfört ingående överväganden om hur dessa bäst bör utnyttjas. Marknaden i Norge beräknas inte kunna förbruka mer än ca 10 procent av leveranserna. Här torde Sverige kunna vara en tänkbar avnämare, men framför allt räknar man med Västtyskland, som man redan tecknat avtal med om gasleveranser via en rörledning som skall landa i trakten av Emden.

Utvecklingen på fyndplatserna fortsätter i rask takt, och det är i dag omöjligt att överblicka vart prospekteringsarbetet kan komma att leda. Norsk Hydro, som förutom i Ekofisk är involverat i åtta andra olje- och gasfyndigheter, har under den senaste tiden blivit delägare i ytterligare tre fyndigheter, nämligen Eldfisk, Edda och Heimdal.

Mot bakgrund av den förväntade försörjningssituationen i världen när det gäller olja är givetvis utvecklingen framför allt av de norska fyndigheterna av stort svenskt intresse.

Med hänvisning till det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr industriministern få ställa följande frågor:

1. Vilken betydelse anser statsrådet att de norska olje- och gasfyndigheterna kan komma att få för Sveriges framtida energiförsörjning?
2. Har förhandlingar förekommit eller planeras dylika för att säkra Sveriges försörjning med olja och gas från de norska fyndigheterna?

Denna anhållan bordlades.

§ 6 Interpellation nr 44 ang. verkningarna av att ej anta erbjudet arbete

Ordet lämnades på begäran till

Herr LÖVENBORG (vpk), som yttrade:

Herr talman! Från officiellt håll vänder man sig ofta mot att termen tvångsförflyttning används i den lokaliseringspolitiska debatten. För tusentals människor, framför allt i Norrlandslänen, framstår dock detta tvång som en bitter realitet. Arbetsförmedlingarna föreslår arbete åt de

arbetssökande till platser som kan vara belägna både 100 och 150 mil från hemmet. Om den arbetssökande av olika skäl inte anser sig kunna acceptera ett sådant arbete löper han risken att bli avstängd från arbetslöshetskassan. Så har skett i åtskilliga fall, även där den arbetslöse har kunnat påvisa både medicinska och rent mänskliga argument mot ett arbete som är beläget orimligt långt från hemorten. Några avstängningsärenden där både sociala och medicinska indikationer funnits har överklagats hos AMS, som dock inte ändrat arbetslöshetskassans beslut. Vid fortsatt överklagande till försäkringsdomstolen har de tidigare besluten fastställts.

De personliga och ekonomiska lidanden som blivit följden av avstängningsbesluten kan inte lastas de nämnda instanserna. Det är paragraferna som är så utformade att de inte tar hänsyn till svårigheter, som uppstår när folk tvingas i väg långt från sin hembygd. I själva verket fungerar arbetslöshetskassornas bestämmelser som påskyndare av kapitallets koncentration till storstadsregionerna och den södra delen av vårt land. Paragraferna är så utformade att de passar in i den kapitalistiskt styrda struktumvandlingen. Lika klart är att det för en arbetssökande i exempelvis Norrbotten framstår som ett tvång, när alternativen är flyttning eller avstängning från arbetslöshetskassan.

Flyttning under tvång och hot gynnar inte samhället i stort. Det är lätt att hitta människor som sparat ur och brutits ner sedan en grym arbetsmarknadspolitik tvingat i väg dem från hembygden, slitit sönder familjeband och gjort dem hemlösa. Man har gott om exempel på verkningarna av den s. k. rörliga arbetsmarknadspolitiken.

I Medicinska föreningens tidskrift nr 5 år 1969 beskrivs de tvångsflyttades situation så här:

”Den drastiska och framtvingade avtappningen av folk från jordbruk, skogsbruk och mindre samhällen har stora om än svåröverskådliga sociala och medicinska konsekvenser. Många av dem som jobbat med alternativ jul kunde se att många av de medelålders ensamman var hitflyttade norrlänningar som inte kunde klara sig.

Rapporter från alkoholläkare i Malmö-Lund-regionen pekar åt samma håll. Många deporterade norrlänningar löper stor risk att bli avstängda från arbete på grund av alkoholbesvär. Och sedan går det vägen rätt ner.

Vad händer med familjerna som splittras då mannen åker ner ensam och familjen stannar kvar och väntar?

20–25 procent av invånarna i nybyggda områden utanför Malmö och Stockholm måste ta socialhjälp för att täcka sina utgifter. Här hamnar nyinflyttade. Vi vet alldeles för litet, men vi kan ana konturerna av en stark omflyttningsprocess med klara skadeverkningar.”

Så skrev man alltså i Medicinska föreningens tidskrift för några år sedan, och därefter har inte situationen ändrats på annat sätt än att ytterligare många tusen människor genom den s. k. rörliga arbetsmarknadspolitiken och dess olika former av tvång har dirigerats in i en tillvaro, som för många är direkt nedbrytande.

De fortsatta tvångsåtgärderna för att tvinga folk att flytta från norr till koncentrationsområden i södra Sverige rimmar illa med talet om valfrihet och regeringens påstådda målsättning, uttryckt bl. a. i proposition 111 år

1972, där det exempelvis heter att man vill ge alla vuxna personer arbete i "hemorten eller inom rimligt avstånd från den". Till dess att denna målsättning uppfyllts bör det kännas angeläget att ändra paragrafer och förordningar så att människor skall slippa skymfen att klassas som arbetsvägrare därför att de inte utan vidare accepterar arbeten som ligger långt från hemorten. Arbetsökande bör också äga rätt att avvisa platsanvisning — utan att detta betraktas som arbetsvägran — där icke avtalsenliga förhållanden råder. Men också i sådana fall har avstängning skett. En ändring av de regler och bestämmelser som här berörts är följaktligen nödvändig att företa.

Med stöd av det anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att till herr inrikesministern rikta följande frågor:

1. Vad anser statsrådet om bestämmelser som innebär att ekonomiska repressalier drabbar människor som av olika skäl ej anser sig kunna anta erbjudet arbete som ligger mycket långt från hemorten eller i sådana fall då icke avtalsenliga förhållanden råder?

2. Förbereds någon översyn av arbetslöshetskassornas regler eller nya direktiv till AMS som sammanfaller med de i interpellationen framförda synpunkterna?

Denna anhållan bordlades.

§ 7 Interpellation nr 45 ang. arrendeavgifterna på av domänverket upplåtta fritidstomter

Ordet lämnades på begäran till

Herr HAMRIN (fp), som yttrade:

Herr talman! Av uppgifter i pressen att döma håller domänverket på att se över sina arrendeavgifter för fritidstomter. En sådan översyn är självklart riktig och nödvändig tid efter annan för att arrendeavgiften skall följa med inflationens härjningar. Men samtidigt är det både riktigt och nödvändigt att staten föregår med gott exempel, så att översynen inte resulterar i oskäliga höjningar av tomtarrendena och innebär en stegring av arrendenivån som föga överensstämmer med en önskan att slippa oskäliga prishöjningar.

Om arrendet på en fritidstomt, som år 1968 fastställdes till 230 kronor, nu fem år senare anses böra höjas till 1 000 kronor, och om inga andra förhållanden förändrats än att penningvärdet urholkats, så torde man med fog kunna konstatera att staten är ett dåligt föredöme för andra markägare, som rimligtvis bör ha samma rättighet som staten att revidera sina tomtarrenden när kontraktstiden går ut.

Med anledning av det anförda får jag anhålla om riksdagens tillstånd att till herr jordbruksministern framställa följande fråga:

Vill statsrådet redovisa vilka principer domänverket följer vid arrendeavgiftens fastställande, då arrendekontrakt gällande fritidstomter förnyas?

Oräet lämnades på begäran till

Herr BURENSTAM LINDER (m), som yttrade:

Herr talman! Det är mycket som är bra i den moderna skolan. Framför allt är det bra att så många fler fått möjlighet att delta i utbildning. Dessa satsningar återspeglar den betydelse som man med rätta fäster vid utbildning som grund för de enskilda människornas tillvaro och för samhällets styrka. Många undersökningar visar den stora vikt som en stigande kunskapsnivå har för det ekonomiska framåtskridandet. Att den är en förutsättning för kulturellt framåtskridande säger sig självt.

Mot den bakgrunden är det förvånande att strävandena inte fullföljts. I vissa betydelsefulla avseenden har de goda avsikterna förfuskats. Den socialdemokratiska skolpolitiken har – trots goda intentioner – med tiden visat sig innebära påfrestningar och missade möjligheter för ungdomen.

Kärnproblemet avslöjas i de ofta återkommande rapporterna om sjunkande kunskapsnivåer. För någon tid sedan gjordes ett sådant uttalande där man bl. a. påpekade:

”Mot bakgrund av den påtagliga kunskapsbrist i matematik som konstaterats hos elever på grundskolans högstadium och som kommer att lägga hinder i vägen för meningsfulla gymnasiestudier beslöt deltagarna (lärare från grundskola och gymnasieskola) i den av länskolnämnden i Göteborgs och Bohus län anordnade studiedagen i matematik att enhälligt uttala:

oro för att uppställda mål äventyras på grund av den disciplinära situationen i dagens grundskola

farhågor för att lågpresterande elevers personlighetsutveckling störs av ständiga överkrav till följd av överambitiösa läroplaner och sammanhållna klasser

en rekommendation att regelmässigt tillämpa nivågruppering på grundskolans högstadium

önskemål om läromedel avpassade efter den enskilde elevens prestationsnivå

krav på mindre undervisningsgrupper (lägre delningstal) för allmän kurs i matematik

önskemål om vissa minimikrav för tillträde till olika gymnasiala utbildningsvägar.”

Slutsatser av detta slag finner man på många andra håll.

Även om den stora ungdomsarbetslösheten främst är ett tecken på en misslyckad sysselsättningspolitik beror den till en del på att skolutbildningen inte givit en tillräcklig grund för arbetslivet. Av samma anledning finner många ungdomar att de lika väl kan lämna utbildningen och endera skolkar eller avbryter studierna i förtid. Undersökningar från USA visar att studieavbrott i hög grad beror på att eleverna uppfattar utbildningens kvalitet som alltför låg för att motivera den egna resursinsatsen.

Det skulle vara möjligt att med större jämnmod se en sjunkande kvalitet i utbildningen om en sådan minskning var det ofrånkomliga

priset för att uppnå andra väsentliga strävanden. Det vill man också gärna göra gällande från socialdemokratiskt håll. Man säger t. ex. att en sänkning i den genomsnittliga kunskapsnivån är ofrånkomlig när man ökar antalet elever i utbildning. Men om man lägger stor vikt vid den synpunkten innebär det att man säger, att urvalet till den tidigare privilegieskolan inte var skevt ur begåvningsynpunkt.

Socialdemokraterna vill också påstå, att i den mån det blivit en sänkning i kunskapsnivån beror detta på att den nya skolan i högre grad satsar på andra värden än sådana som har med direkta kunskaper att göra. Det är möjligt att man utvecklar andra talanger än sådana som framgår ur kunskapsprov. Rapporter från skolorna visar dock att bilden i dessa avseenden ingalunda är entydig. Det finns uppenbarligen allvarliga svårigheter som inte har med själva kvaliteten i utbildningen att göra. Det är knappast så att skolorna är några underbara harmoniska inrättningar där eleverna lär sig att leva om inte precis att räkna. Det är i stället så att en stor procent lärare uppfattar sin arbetsmiljö som mycket påfrestande.

Ett annat argument som försvar mot påpeckanden att sjunkande utbildningsnivåer är ett hot mot ungdomen är att den nya skolan skall vara sådan, att de grupper som har en svag studiemiljö hemifrån skall få bättre chanser. Men genom att skolan blivit mindre inriktad på utbildning har hemmen blivit desto mera betydelsefulla. I sin senaste bok skriver Sven Delblanc:

”Skolans utbildningskapacitet har sjunkit medan det bildade och privilegierade hemmets utbildningskapacitet är densamma som förut. — — — Det är min erfarenhet som praktiskt verkande pedagog, att det nya gymnasiet snarast haft effekter motsatta de som avsetts. De privilegierade har blivit än mer privilegierade.”

Mot denna bakgrund vill jag till herr utbildningsministern rikta följande fråga:

Vilka slutsatser drar utbildningsministern av de återkommande rapporterna om en sjunkande kvalitet i utbildningen och vilka åtgärder, om några, avser utbildningsministern att vidtaga?

Denna anhållan bordlades.

§ 9 Interpellation nr 47 om åtgärder mot att elever i gymnasieskolan avbryter sin utbildning

Ordet lämnades på begäran till

Fröken LJUNGBERG (m), som yttrade:

Herr talman! De upprepade studieavbrotten vid gymnasieskolan har på senare år blivit ett stort problem. Avbrotten består dels i att elever som antagits till viss gymnasieutbildning inte infinner sig vid terminsstarten, dels i att elever avbryter studierna under själva terminen. Avbrotten har inte bara konsekvenser för de berörda eleverna utan innebär även betydande ekonomiska förluster för samhället. Varje elev i gymnasieskolan beräknas kosta omkring 10 000 kronor per år. Oavsett bortfallet av elever måste ju utbildningskapaciteten behållas på oförändrad nivå. I

en undersökning som utförts i Östersund visas det att ca 8 procent av gymnasieeleverna under ett läsår avbryter studierna. Dessa avbrott orsakar ett ekonomiskt bortfall för Östersunds kommun på drygt 2 miljoner kronor per läsår. En annan fördyrande sida är att elever som antagits till gymnasieutbildning inte har någon skyldighet att meddela om de avser att utnyttja den utbildning de antagits till.

Mot bakgrund av vad jag här har anfört anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr utbildningsministern få rikta följande fråga:

Avser utbildningsministern vidtaga några åtgärder i anledning av att ett betydande antal elever i gymnasieskolan avbryter sin utbildning, varigenom skolresurserna icke utnyttjas på ett önskvärt sätt?

Denna anhållan bordlades.

§ 10 Anmäldes och bordlades Kungl. Maj:ts proposition nr 17 med förslag till lag om hälso- och miljöfarliga varor, m. m.

§ 11 Utsträckt motionstid

Ordet lämnades på begäran till

Fru SUNDBERG (m), som yttrade:

Herr talman! Jag tillåter mig hemställa att kammaren ville besluta att tiden för avgivande av motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 17, med förslag till lag om hälso- och miljöfarliga varor, m. m., måtte med hänsyn till ärendets omfattning utsträckas till första plenum efter onsdagen den 7 mars.

Denna hemställan bifölls.

§ 12 Anmäldes och bordlades

Berättelse

Nr 9 Riksdagens förvaltningsstyrelsens berättelse om verksamheten inom riksdagens förvaltningskontor under år 1972.

§ 13 Anmäldes och bordlades skatteutskottets betänkande nr 3 med förslag till förordning om avgift på vissa dryckesförpackningar.

§ 14 Meddelande ang. enkla frågor

Meddelades att följande enkla frågor framställdes, nämligen

den 16 februari av

Nr 96 Herr *Stålhammar* (fp) till herr kommunikationsministern angående utbyggnad av Göta kanal:

Vilka åtgärder har regeringen vidtagit i anledning av riksdagens beslut förra året att frågan om utbyggnad av Göta kanal för trafik med större båtar borde prövas av Kungl. Maj:t?

den 19 februari av

Nr 97 Herr *Lidgard* (m) till herr finansministern angående redan pensionsavgångna statstjänstemäns rätt till pension:

Vilka åtgärder kommer att vidtagas för att med retroaktiv verkan kontrollera att statens redan pensionsavgångna tjänstemän verkligen erhåller den pension, som de är berättigade till?

Nr 98 Herr *Persson* i Heden (c) till herr finansministern om omprövning av bestämmelserna rörande tillverkning och försäljning av mellanöl:

Är statsrådet med anledning av timade händelser i samband med konsumtion av mellanöl beredd att ompröva lagen om tillverkning och försäljning av detta öl?

den 20 februari av

Nr 99 Fru *Jonäng* (c) till herr justitieministern om beaktande av lokala synpunkter vid avgörande av domkretsindelningsfrågor:

Vilken hänsyn tar regeringen vid avgörandet av domkretsindelningsfrågor till de synpunkter som anförs från lokalt håll rörande bygdens behov från rättsvårdssynpunkt och i fråga om service?

Nr 100 Herr *Wiklund* i Stockholm (fp) till herr finansministern om åtgärder mot mellanölsmissbruket bland ungdom:

Vilka åtgärder ämnar statsrådet vidta för att motverka mellanölsmissbruket bland ungdom?

Nr 101 Fru *Sundberg* (m) till herr finansministern angående kontrollen av förbudet mot försäljning av mellanöl till ungdom under 18 år:

På vilket sätt har myndigheterna kontrollerat att förbudet mot försäljning av mellanöl till ungdom under 18 år efterlevts?

Nr 102 Herr *Nygren* (s) till herr inrikesministern om åtgärder mot byggarbetslösheten i Umeåområdet:

Överväger regeringen några ytterligare åtgärder för att avhjälpa den mycket stora byggarbetslösheten i Umeåområdet?

Nr 103 Herr *Öhvall* (fp) till herr jordbruksministern om åtgärder för att rädda rennaringen från ekonomisk katastrof:

Avser jordbruksministern vidta särskilda åtgärder för att rädda rennaringen undan den ekonomiska katastrof som befaras inträffa innan katastrofskyddet ännu trätt i kraft?

§ 15 Kammaren åtskildes kl. 16.07

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert